

Noored ja vabatahtlik tegevus

Heili Jõe

Vabatahtliku tegevuse käsitlemisest
Vabatahtlik tegevus ja Euroopa noored
Vabatahtlikus tegevuses osalemisest Eestis
Noorte osalemine vabatahtlikus tegevuses Eestis

Noored ja vabatahtlik tegevus

Heili Jõe

Käesolevas peatükis vaadeldakse Eesti noorte osalemist vabatahtlikus tegevuses. Peatükk keskendub sellele, kui palju ning millistes valdkondades Eesti noored vabatahtlikena tegutsevad ning mis neid motiveerib oma aega ja energiat panustama tegevustesse kellegi teise heaks, ilma selle eest tasu saamata. Peatüki algul antakse ülevaade vabatahtliku tegevuse olemusest ja tähtsusest noortevaldkonnas. Seejärel käsitletakse lühidalt vabatahtlikus tegevuses osalemise määra Eestis ning peatüki viimases osas kirjeldatakse noorte osalemist vabatahtlikus tegevuses Eestis.

I VABATAHTLIKU TEGEVUSE KÄSITLEMISEST

Vabatahtliku tegevuse rolli ühiskonnas on hakatud üha rohkem tähtsustama nii rahvusvahelisel tasandil kui ka Eestis. Vastu on võetud mitmeid olulisi valdkonda reguleerivaid dokumente: vabatahtliku tegevuse resolutsioon 1983. aastal Euroopa Parlamendis, Amsterdami lepingu 38. deklaratsioon¹, milles rõhutatud vabatahtliku teenistuse olulisust sotsiaalse solidaarsuse arendamisel Euroopa Liidus, pöörates erilist rõhku noorte ja vanemaelaste inimeste osalemisele vabatahtlikus töös (Vabatahtlik töö... 2004–2005). Rahvusvaheliseks vabatahtlike aastaks kuulutatud 2001. aastal võeti Rahvusvahelise Vabatahtlike Püüdluste Ühingu (*International Association of Volunteer Effort*) initsiatiivil vastu vabatahtliku tegevuse ülddeklaratsioon. Riigikogus 2002. aastal heaks kiidetud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni kohaselt on kodanikuühiskonna üheks eesmärgiks vabatahtliku tegevuse kui kodanikuks olemise olulise tunnuse väärtustamine. Siseministeriumi koordineerimisel ellu viidavas kodanikualgatusete toetamise arengukavas 2007–2010 on ette nähtud meetmed vabatahtliku tegevuse tunnustamiseks ja väärtustamiseks, samuti võimalused vabatahtlikuks tegevuseks soodsama keskkonna loomiseks ning huvigruppide vahelise koostöö

ja võrgustikutegevuste edendamiseks. Loodud on veebiportaal Vabatahtlike Värav (www.vabatahtlikud.ee), tähistatakse rahvusvahelist vabatahtlike päeva, korraldatud on vabatahtlike foorumeid, ka on Eesti esindatud Euroopa Vabatahtlike Keskuse liikmete ridades.

Kõige üldisemalt tähendab vabatahtlik tegevus tegutsemist teiste hüvanguks isiku vaba tahte alusel selle tegevuse eest tasu nõudmata; tegu on enamasti altruistlikuks tegevusega, mille eesmärk on edendada ja parandada inimkonna elukvaliteeti. Vabatahtlikus tegevuses osalemise põhjuseks võib olla ka soov arendada isiklikke oskusi, kohtuda teiste inimestega ja saada uusi tutvusi, mis tulevad kasuks näiteks töö saamisel, eesmärgiks võib olla aja meeldivalt veetmine jms.

Vabatahtlik tegevus kui ühiskondliku elukorralduse viis leiab üha enam kōlapinda paljudes riikides, sh uutes Euroopa Liidu liikmesriikides. Vabatahtlikus tegevuses nähakse potentsiaali taaselustada kodanikuaktiivsust, suurendada ühiskonna sidusust ja sotsiaalset kapitali, parandada organisatsioonide teovõimet,

efektiivsust ja jätkusuutlikkust, teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti. Vabatahtlikust tegevusest tuleneva sotsiaalse ja majandusliku kasu mõõtmise, analüüsimise ja hindamisega tegeldakse nii ühiskonna, organisatsiooni kui ka indiviidi tasandil. Viimasel juhul annab vabatahtlik tegevus võimaluse parandada oma elukvaliteeti ja omandada erinevaid kogemusi erinevates tegevustes osalemise kaudu. (Surva 2009)

Kuigi esmapilgul tundub vabatahtliku tegevuse määratlemine üsna ühene olevat, ei ole see nii. Seda põhjusel, et mitmes käsitluses ei tähenda vabatahtlik töö päris tasuta töötamist (Surva 2009). Näiteks Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teeb vahet kaht liiki vabatahtlikul töö. Esimene neist toetub Rahvusvahelise Töö-organisatsiooni (*International Labour Organization*) ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni definitsioonile ning tähistab tööd mittetulundusliku organisatsiooni heaks, kus palk on madalam kui sama töö eest makstav tasu erasektoris. Teine liik tasustatud vabatahtlikust tööst on selline, mille eest palka ei maksta, ent kaetakse tööga otseselt seotud kulud. Samuti ei tegele kõik kasumit mittetaotlevad ühendused vabatahtlike ega vabatahtliku tööga (nt poliitilisi parteisid, korteriühistuid, kutseliite, hobiringe jms inimeste vaba tahte alusel tegutsevaid ühendusi ei peeta vabatahtliku tegevuse edendajateks, sest nad ei teeni laiema üldsuse huve, vaid täidavad kitsa ringi inimeste vajadusi).

Ühtse vabatahtliku tegevuse määratluse puudumise tõttu on võrdlevat statistikat vabatahtlike kohta nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil raske leida. Täpsemalt on vabatahtlik tegevus määratletud ja reguleeritud tegevusvaldkondade lõikes. Ka Eesti õigusaktides on mitmed spetsiifilised vabatahtlike töövaldkonnad seadusandlikult reguleeritud erinevalt: vabatahtliku kriminaalhooldusametniku abistamine, ohvriabi, kinnipeetava tugiisikuks olemine, töö haridusasutuse hoolekogu liikmena, juhataise liikmena tegutsemine vabaühendustes jm (Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007–2010). Põhjuseks võib pidada seda, et vabatahtlik tegevus on eri ühiskondades ja ka tegevusvaldkondades arenenud erinevalt: osa tegevusi eeldavad erialast välja-

õpet (meditsiinis, hariduses, päästetöödel), teised tegevused ei eelda erilisi oskusi (heakorratööd, osalemine looduskatastroofide tagajärgede likvideerimisel jms).

Sellegipoolest järgitakse vabatahtliku tegevuse iseloomustamisel teatud ühtseid põhimõtteid:

- tegevus toimub vabast tahtest, mitte kohustuslikult ega sunniviisiliselt;
- tegija ei saa rahalist ega materiaalset tasu (ka alatasustamine ei ole arvestatud vabatahtliku tegevusena), kuigi võib saada palju kasu ning tänutäheks ka kingitusi;
- tegutsetakse väljaspool oma kodu ja perekonda, kellegi teise või laiemalt ühiskonna hüvanguks.

Käesolevas peatükis tutvustatavates uuringutes on vabatahtliku tegevuse määratlemisel lähtutud vabatahtliku tegevuse arengukavas 2007–2010 kasutatud terminoloogiast. Selle kohaselt on **vabatahtlik tegevus oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja tasu saamata; vabatahtlikud aitavad teisi või tegutsevad peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks ning oma pereliikmete abistamist ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks.**

Vabatahtliku tegevuse uurimisel eristatakse omaalgatuslikku tegevust ja organisatsioonide poolt korraldatud vabatahtlikku tegevust; ühekorset (ühe ürituse raames) või regulaarset vabatahtlikku tegevust. Tegevused jaotuvad veel eri valdkondade vahel (näiteks tervishoid, kunst ja kultuur, loomakaitse, noorsootöö jms) ning võivad erineda ka tegevustüübiti (teavitamine, koolitamine, nõustamine, abistamine jms). Vabatahtliku tegevuse uurimiseks Eestis töötati 2008. aastal Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskuse tellimisel välja metoodika ja 2009. aasta suvel korraldati ülerigiline küsitlusuuring (aruanded on kättesaadavad <http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus/Uuringud>). Sama metoodikat kasutas noorte vabatahtlikus tegevuses osalemise kaardistamiseks ka Eesti Noorsoo Instituut 2009. aasta juulis korraldatud noorteuuringus.

II VABATAHTLIK TEGEVUS JA EUROOPA NOORED

Euroopas pööratakse vabatahtlikus tegevuses enim tähelepanu just noortevaldkonnale. Mitmed Euroopa Liidu noortepoliitika raamdokumendid ning programmid peavad vabatahtlikku tegevust üha olulisemaks osaks noorte elu edendamisel. Näiteks rõhutatatakse Euroopa noorsoostrategias noorte vabatahtlikus töös osalemise võimaluste lihtsustamist (ka piiriülesele); vabatahtlik tegevus on oluline mitteformaalse õppe osa (ELi noorsoostrategie-

gia: investeerimine ja mobiliseerimine, 2009). Ka Euroopa Noortepakt ning selle rakendussätted toovad välja vajaduse suurendada noorte mobiilsust vabatahtlike tegevuste kaudu.

Euroopa Vabatahtlik Teenistus, mis on Euroopa Liidu programmi „Euroopa noored“ (YOUTH) üks osa, annab igal aastal 3500 noorele 31 Euroopa riigist ja kolmandatest riikidest võimaluse tegut-

¹ 2. oktoobril 1997 sõlmitud ja 1. mail 1999 jõustunud Amsterdami lepinguga muudeti ja nummerdati ümber Euroopa Liidu ja Euroopa Ühenduse asutamislepingud ja sellele on lisatud asutamislepingute koondversioonid. Amsterdami leping ei ole iseseisev õigusakt, see koosneb paljudest parandustest ja lisandustest eelnevatele lepingutele (Vabatahtlik töö... 2004–2005)

seda vabatahtlikuna ELi riikides ja kolmandates riikides. Lisaks on paljud noored seotud vabatahtliku tegevusega erinevate organisatsioonide juures ning vabatahtlikena tegutseb hinnanguliselt 1–6% 15–25-aastastest noortest Euroopas (Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007–2010: 5). Sarnased rahvuslikud bürood on olemas veel 31 Euroopa riigis, sh Eestis. Euroopa Noored Eesti büroo (ENEB) vahendusel on Eesti noortel olnud võimalus osaleda Euroopa Vabatahtlikus Teenistuses ning organisatsioonidel võtta vastu Euroopast pärit vabatahtlikke. Iga osaleja valib endale ise meelepärase riigi ja tegevusvaldkonna. Programm katab transpordi, majutuse, toitlustuse ja muud elamiskulud. ENEBi andmetel on enim Eestist pärit noori vabatahtlikke käinud Prantsusmaal ja Saksamaal, kuid aina rohkem soovivad Eesti noored oma panust anda Ladina-Ameerika, Aasia ja Aafrika kogukondade arendamisse. Kõige rohkem teenistusi tehakse noorsoo- ja

III VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISEST EESTIS

Eesti elanikkonna osalemise määra vabatahtlikus tegevuses on kuni viimase ajani olnud raske määratleda, sest puudusid vastavad ülevaateuuringud. Küll aga on teemat käsitlenud valdkondlikes uuringutes. Nii on mitmed kodanikuühiskonna arengu kohta tehtud uuringud käsitlenud elanikkonna suhtumist vabatahtlikku töösse (Proos jt 2006; Emor 2008), asjakohast informatsiooni leiab ka kolmanda sektori organisatsioonide kujunemist ja arengut käsitlevates uuringutes-analüüsid (Rikman jt 2005). Ka noortevaldkonnas ning noorteorganisatsioonide tasandil on tehtud uuringuid, mis käsitlevad just noorte suhtumist vabatahtlikku töösse (ENL 2006; Toots jt 2006).

2009. aasta augustis ilmus Vabatahtlike Tegevuse Arenduskeskuse (VTAK) tellimisel valminud üleriigiline uuring vabatahtliku tegevuse rollist ja iseloomust Eesti 15–74-aastase elanikkonna hulgas. Uuringu rõhuasetus oli indiviidi tasandi vabatahtliku tegevuse eri aspektide kirjeldamisel ja selle raames küsitleti telefoni teel 401 vabatahtlikus tegevuses osalenud ning 200 mitteosalenud inimest. Selle uuringu tulemustel määratles end eespool kirjeldatud vabatahtliku definitsiooni alusel vabatahtlikuks 30% vastajaist (nn teadlikud vabatahtlikud). Samas oli küsitlusele eelnenu 12 kuu jooksul tasu saamata osalenud erinevates vabatahtlikes tegevustes aga oluliselt rohkem inimesi, nn mitteteadlikke vabatahtlikke. Neid juurde arvates oli VTAK hinnangul vabatahtlikus tegevuses osalenud kokku 47% Eesti elanikkonnast. Võrreldes vabatahtlikke mittevabatahtlikega on vabatahtlikus tegevuses enam osalenud nooremaealine (15–24-aastane) ja vähem vanemaeline (65 aas-

sotsiaaltöö valdkonnas, populaarsust koguvad ka keskkonna- ja kultuuriprojektid

Samas on raske leida ühtseid andmeid noorte vabatahtlikus tegevuses osalemise kohta nii Eestis kui ka välisriikides. Ühelt poolt on põhjuseks valdkonna reguleerimatus, teiselt poolt ühtse lähene-mise puudumine uuringute korraldamisel. Euroopa Liidu noortera-porti (2009) ning Eurobaromeetri 2007. aasta jaanuaris tehtud uuringu kohaselt osaleb vaid 2% 15–30-aastastest noortest regu-laarselt vabatahtlikus tegevuses ja 16% on kunagi olnud vaba-tahtlikud. Samas arvab iga kolmas noor neljast, et vabatahtlik tegevus on ühiskonnas aktiivseks osalemiseks oluline. Huvilised leiavad rahvusvahelisi ning Euroopa Liidu liikmesriikide võrdle-vaid uuringuid vabatahtlike tegevuste kohta Euroopa Vabataht-like Keskuse² (CEV) kodulehelt (www.cev.be).

tat ja vanemad) elanikkond. Hariduse poolest eristuvad alg- ja põhiharidusega inimesed, kes osalevad vabatahtlikus tegevuses veidi vähem kui kõrgema haridustasemega inimesed (kesk-, kõrgharidus). Samuti on vabatahtlikus tegevuses oluliselt vähem osalejaid lapsehoolduspuhkusel olevate inimeste ja pensionä-ride hulgas ja rohkem õpilaste/üliõpilaste seas. Palgatöötajatest on vabatahtlikuna veidi enam tegutsenud asutuse/ettevõtte juhid ja keskastme juhid ning seetõttu ka kõrgema sissetulekuga inimesed.

Vabatahtlike tüpoloogiat analüüsid selgus, et suurem osa (78%) osaleb vabatahtlikus tegevuses siis, kui tegemist on konkreetse tegevusega (peamiseks tegevuseks on heakorra- või päästetöödel osalemine) või kui keegi inimene vajab konkreetset abi (inimestele abi pakkumine või nende inimeste vaba aja sisustamine). Teine tüüp (17%) on seevastu aktiivne vabatahtlik, kes osaleb esimese tüübiga võrreldes erinevates tegevustes oluliselt enam. Neil on peamiseks tegevuseks teavitustöö, samuti projektide kirjutamine ning inimestele abi pakkumine. Ligi pooled sellesse tüüpi kuuluvad vabatahtlikud on seotud ka muude projektipõ-histe tegevustega, nagu ürituste või koolituste korraldamine, või ka üldiste koordineerivate tegevustega, nagu administratiivne töö, transpordiabi pakkumine või kodanikuühenduse juhtimises osalemine. Kolmandat tüüpi vabatahtlikud (5%) on aidanud korraldada vastastikuse abi gruppide tööd, peamiselt külaliikumise, kohaliku elu edendamise, sotsiaaltöö ja religiooni valdkonnas.

² CEV on erinevaid vabatahtlikke huvigruppe, võrgustikke ning keskusi (kokku 74) koondav katusorganisatsioon.

IV NOORTE OSALEMINE VABATAHTLIKUS TEGEVUSES EESTIS

Eelkirjeldatud VTAK uuringu metoodikat kasutades koguti andmeid noorte osalemise kohta vabatahtlikus tegevuses ka Eesti Noorsoo Instituudi (ENI) poolt tellitud „Noorte uuringu 2009“ raames. Valimisse kuulus 994 noort vanuses 15–30 aastat. Intervjueeritavad valiti valimisse pseudojuhuvaliku meetodil ja andmestik esindab selle vanusegrupi noori Eestis soolise kuuluvuse, vanuse ja piirkonna lõikes.

Antud uuringus määratleti vabatahtlikku tegevust kui *oma aja, energia või oskuste pakkumist vabast tahtest ja rahalist kasu saamata peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, kuid ka teiste heaks tehtavaid tegevusi. Oma pereliikmete abistamist ning rahalisi või esemelisi*

annetusi ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks. Pärast sellist sissejuhatust küsiti intervjueeritavalt, kas ta on viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikus tegevuses osalenud. Küsimused vabatahtliku tegevuse tüübi, valdkonna, osaleja rolli, tegevuse sageduse ning selle kohta, kuidas vabatahtliku tegevuse juurde jõuti ning milliseks selles tegevuses osalemise kogemust hinnati, esitati vaid eelnevale küsimusele jaatavalt vastanutele. Seega käsitletakse käesoleva uuringu raames vabatahtlikuna neid, kes teadlikult olid tegelenud vabatahtliku tööga viimase 12 kuu jooksul (mit-teteadvustatud vabatahtlikku tegevust antud uuringuga hinnata ei saa).

4.1. VABATAHTLIKE NOORTE SOTSIAALDEMOGRAAFILINE PROFIIL

Tulemustest selgus, et **vabatahtlikus tegevuses on** küsitlusele eelnenu 12 kuu jooksul **osalenud 21% küsitletutest** (207 noort inimest) ja 79% küsitletutest (792 inimest) ei ole. Kõrvutades vabatahtlikus tegevuses osalenud noorte jaotumist eri sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes valimi parameetritega, näeme, et

vabatahtlikus tegevuses on osalenud rohkem nooremad (15–19-aastased) ja vallalised ning vähem üle 25-aastased ja abielus või vabaabielus noored. Ka on eesti keelt kõnelevaid noori vabataht-like hulgas rohkem kui vene keelt kõnelevaid noori.

Tabel 1. Valimi ja vabatahtlike jaotumine vanuserühma, sugupoole, keele ja pereseisu lõikes

Tunnus	Osakaal (%)		
	valimis (n=999)	vabatahtlike hulgas (n=207)	
VANUS	15–19 a	32	40
	20–24 a	28	26
	25–30 a	40	34
SUGU	Mees	47	45
	Naine	53	55
KEEL	Eesti	75	82
	Vene	25	18
PEREKONNASEIS	Vallaline	57	66
	Abielus, vabaabielus	40	30
	Lahutatud, elab lahus, lesk	3	3

Põhja-, Lääne- ja Lõuna-Eestis oli vabatahtliku tegevuse määr ehk vabatahtlike osatähtsus selles piirkonnas elavate noorte hulgas 24 %, Virumaaal 21% ning Tallinnas, Tartus ja Jõgeval 16%.

4.2. VABATAHTLIKU TEGEVUSE ISELOOM

Vabatahtlikel paluti iga tegevuse puhul märkida tegevusvaldkond ning tegevuse tüüp (kas tegemist oli teavitamise ja informatsiooni kogumise; koolitamise ning juhendamise; nõustamise, kellegi huvide esindamise, abistamise, ürituste korraldamise, projektide algamise või administratiivse tööga). Seejärel paluti vabatahtlikel välja tuua, kuidas konkreetse tegevuseni jõuti ning kirjeldada enda rolli selles tegevuses (tegevuse algataja/eestvedaja, aktiivne kaasalööja, osaleja), nagu ka seda, kui sagedasti konkreetses tegevuses osaleti.

Kokku nimetasid 207 vabatahtlikku 309 tegevust, milles nad viimase 12 kuu jooksul olid osalenud. 72% vabatahtlikest olid osalenud ühes tegevuses ja 28% oli osalenud kahes või enamas tegevuses (58 vabatahtlikku kahes, 27 vabatahtlikku kolmes, 12 vabatahtlikku neljas ja 5 noort olid osalenud viies vabatahtlikus tegevuses).

Vabatahtliku tegevuse tüüpidest on kõige sagedasem kellegi abistamine – sellega oli kokku puutunud 43% kõigist vabatahtlikest. Sageduselt järgmine oli ürituste korraldamine või neis aktiivne osalemine, millega oli tegelenud 37% vabatahtlikest. Teavitamise ja informatsiooni kogumisega seotud tegevusi mainis 12% ning koolitamisi ja juhendamise seotud tegevusi 14% vabatahtlikest (joonis 1).

Joonis 2 kirjeldab vabatahtliku tegevuse jaotumist valdkondade kaupa (sinine tulp) ning valdkonnaga erinevate tegevuste raames kokku puutunud vabatahtlike osatähtsust (oranž tulp). Näeme, et kõige populaarsemaks tegevusvaldkonnaks oli keskkonnakaitse ja loodushoid (17% kõigist nimetatud tegevustest), milles on tegevad olnud neljandik vabatahtlikest. Järgnevad kunsti-kul-

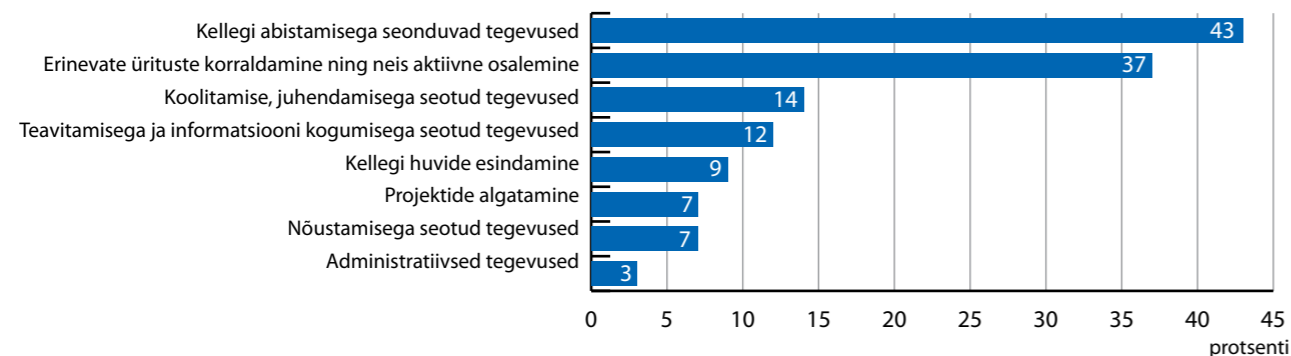
tuuri-meelalahutuse-vaba aja ning noorsootöö valdkond (vastavalt 15% ja 12% tegevustest), millega on kokku puutunud 23% ja 18% vabatahtlikest.

Enam kui kolmandikul juhtudest jõudsid noored vabatahtliku tegevuse juurde sõprade kaudu (joonis 3), 17%-ni tegevustest jõuti omaalgatuslikult ja 15%-ni kooli kaudu. Tuttavate-kolleege ning noorsootöö mõju vabatahtliku tegevuseni jõudmisel, nagu ka üleskutsete-kampaaniate ja tööandja roll oli väiksema osakaaluga. Vanusega suurenesid töökoha, üleskutse või kampaania ning noorsootöö kaudu vabatahtlikku tegevusse jõudmise juhud. Noorema vanuserühma (15–19-aastaste) puhul oli kool see, mille kaudu vabatahtliku tegevusega kokku puututi.

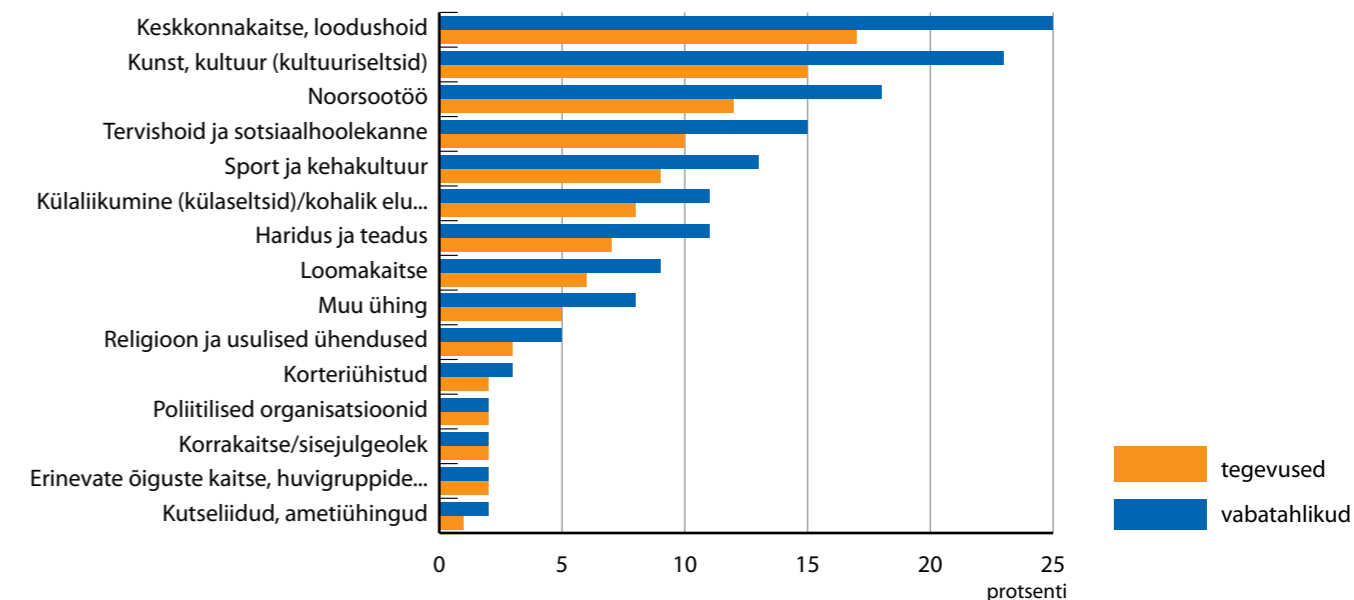
Kolmandiku vabatahtlikest tegevustest, milles noored osalesid, moodustasid ühekordsed tegevused (kampaaniad) või sagedusega kord aastas toimunud tegevused. 5% tegevustest moodustas vabatahtlikuks olemine mingi projekti raames teatud aja (1–6 kuud) jooksul. Kord kuus või korra poole aasta jooksul toimuvaid tegevusi oli kõigist vabatahtlikest tegevustest 25%. 36% tegevustest toimusid sagedusega vähemalt kord nädalas või 2–3 korda kuus (joonis 4). Veidi üle veerandi vabatahtlikest olid olnud vabatahtlikud ühekordse tegevuse (kampaania) raames, veerand (26%) vabatahtlikest osales vabatahtlikes tegevustes kord nädalas või tihedamini.

Emakeele löikes ei esine erinevusi eesti ja vene keelt kõnelevate noorte vahel tegevusvaldkondade suhtes: populaarsed valdkonnad on mõlemas grupi puhul kunst ja kultuur, keskkonna korrashoid, tervishoid ning noorsootöö. Erinevused ilmnevad harvemini mainitud tegevuste puhul – näiteks mainiti eestlaste

Joonis 1. Eri tüüpi tegevustes osalenud vabatahtlikud, %

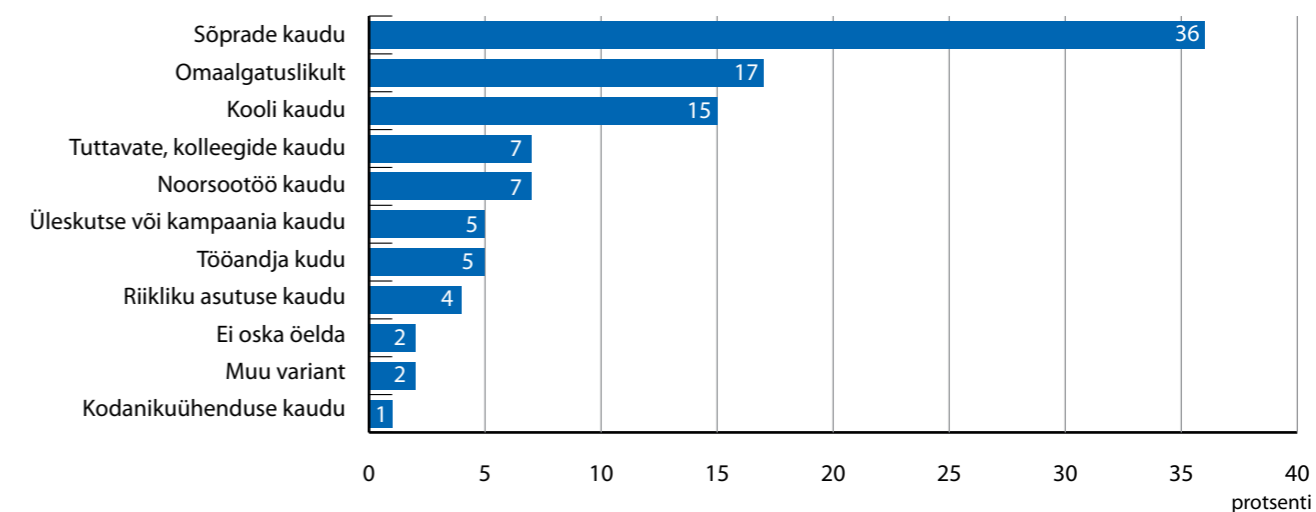

Joonis 2. Tegevuste ja valdkonnaga kokku puutunud vabatahtlike osatähtsus, %

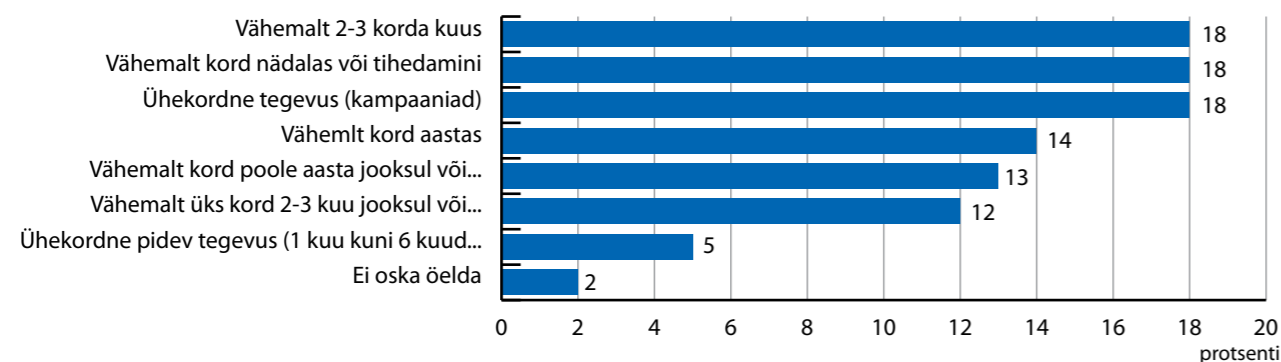
Tervishoiu ja sotsiaaltöö valdkonnas on vabatahtlikuna tegutsenud 15% ning spordi vallas 13% noortest vabatahtlikest.

Joonis 3. Vabatahtliku tegevuseni jõudmise viis, %

60% tegevuste puhul hindasid noored end aktiivseks kaasalööjaks, 29% tegevuste puhul nähti end osaleja rollis ja 11% tegevuste puhul nimetati end tegevuse algatajaks-eestvedajaks.

Joonis 4. Tegevuste sagedus, %

puhul sagedamini ära ühiskondlikud tegevused (külastamine, poliitilised organisatsioonid ja kutseliidud), vene keel kõnelevate noorte puhul toodi sagedamini välja aga religioon ning usulised ühendused ning haridus ja teadus.

Sugupoole lõikes ilmneb, et mehed tegelevad sagedamini keskkonnakaitse ning loodushoiuga, naised noorsootöö, tervishoiuga ning loomakaitsega. Samas kunsti ja kultuuri valdkonnas osalemise sagedus sugupoole lõikes ei erine.

Tervishoiu ning noorsootöö valdkonnas osalevad pigem vanema vanuserühma noored (25–30-aastased), hariduses ja teaduse valdkonnas pigem 20–24-aastased. Keskkonnakaitse ja -korrashoid

4.3. VABATAHTLIKUST TEGEVUSEST VALDKONNITI

Alljärgnevalt vabatahtlikus tegevuses osalemisest valdkondade lõikes lähemalt.

Keskkonnakaitse ja -korrashoid

Keskkonnakaitse ja -korrashoid on vabatahtlikest tegevusvaldkondadest kõige populaarsem. Esmategevusena mainiti seda 49 korral ning teise tegevusena kolmel korral. Kokku moodustasid vabatahtlikud tegevused selles valdkonnas veerandi kõigist tegevustest. Arusaadavalt seostub keskkonnakaitse kellegi abistamisega, kuid välja toodi ka ürituste korraldamist (4), projektide algatamist (1), nõustamist (3), koolitamist ja teavitamist (7), samuti kellegi huvide esindamist (2). Selles tegevusvaldkonnas tegutsesid pigem mehed ning nooremad vanusegrupid. Piirkondadest võib esile tuua Tartu ja selle lähiumbrust, kus 34% tegevustest toimus just keskkonnakaitse valdkonnas. Enamasti jõuti selle tegevuseni sõprade kaudu (21), aga näiteks ka kooli kaudu (10) (15–19-aastased); mainiti ka noorsootöö kaudu jõudmist, kutset

hoiu ning sporditegevusi toodi sagedamini välja nooremates vanusegruppides.

Piirkonniti eristuvad tegevusvaldkonnad kindlasti vastavalt pakutavatele võimalustele. Tallinnas olid lisaks tervishoiule, kunstile ja kultuurile levinumad valdkonnad keskkonnakaitse ja loomakaitse valdkond, noorsootöö ning sport. Põhja-Eestis eristus eestlastest vabatahtlike hulgas külastamine. Lääne-Eestis eristusid selgelt kaks valdkonda: kunst ja kultuur (30% vabatahtlikest on selles osalenud) ning keskkonnakaitse. Tartu piirkonnas moodustasid noorsootöö ning keskkonnakaitse mõlemad kolmandiku mainitud tegevusvaldkondadest. Lõuna-Eestis eristus samuti noorsootöö ning Virumaal noorsootöö ja haridusvaldkond (just vene noorte seas).

tuttavatelt-kolleegeidelt ning omaalgatust. Samas iseloomustab seda tegevusvaldkonda ajutus – ligi pooled osalenutest olid seal osalenud vaid ühekordses tegevuses kampaania korras (22), kuigi esines ka regulaarseid vabatahtlike (11 inimest olid vabatahtlikuks paar korda kuus ja sagedamini). Enamasti hinnati end aktiivseks kaasalööjaks (25), kolm vastanut olid tegevuse algatajaks ja 23 osalejad. Üks noor oli osalenud vabatahtlikus keskkonnakaitse- ja korrashoiutegevuses välismaal.

Kunst, kultuur, meelelahutus ning vaba aeg

Ligi veerandi vabatahtlike noorte poolt (n=46) mainitud kunsti ja kultuuri ning vaba aja valdkond oli samuti enamasti mainitud esmategevusena (34). Selles valdkonnas osalemine on seotud pigem ürituste korraldamisega (23), aga ka kellegi abistamisega (12), kuid mainiti ka koolitust (4) ja teavitustööd (3). Leidus üks projekti algataja. Kunsti ja kultuuri valdkonnas saab piirkondadest välja tuua Lääne-Eesti vabatahtlikud, kus vabatahtlikest

28% tulid sellest tegevusvaldkonnast. Enamasti jõuti tegevuseni kas sõprade kaudu (20) või omaalgatuslikult (8), samuti kolleegide ja kooli kaudu. Kuigi kõigi sagedamini mainiti taas aktiivset kaasalöömist (31) või osalemist (7), leidus selles tegevusvaldkonnas kõige rohkem algatajaid (6). Seda valdkonda iseloomustab aga pidev tegevus – sagedusega kord nädalas või tihedamini kuni paari korra aastas: 65% vabatahtlikest tegeleb selle valdkonnaga rohkem kui korra poole aasta jooksul ning 8 vabatahtlikku kord nädalas. Väljaspool Eestit oli valdkonnaga tegelenud 2 vabatahtlikku.

Noorsootöö

Noorsootöö valdkond toodi noorte poolt välja 37 korral ja kokku on selles valdkonnas vabatahtliku tegevusega kokku puutunud 18% kõikidest vabatahtlikest ning 3% kõikidest vastanutest. Noorsootööd on mainitud võrdselt nii esmase kui ka teisese tegevusena. Tegevus on seotud ürituste korraldamisega (15), kuid populaarne on olnud ka projektide algatamine (5). Noorsootöö puhul toodi välja kõik tegevustüübid peale administratiivsete tegevuste. Noorsootöös osalevad pigem naised kui mehed ning noorem ja vanem vanusegrupp (25-aastased ja vanemad). Tartu piirkonnas toimus kolmandik vabatahtlikest tegevustest noorsootöö valdkonnas, Lõuna-Eestis viiendik. Tallinnas osales noorsootöö valdkonnas vabatahtlikuna kolm noort inimest ja Lääne-Eestis üks. Noorsootöö kaudu jõudis selle tegevuseni 9 vabatahtlikku, kõige sagedamini aga sõprade kaudu (11). Mainiti ka kolleege (4) ning omaalgatust (4). Enamasti oldi aktiivne kaasalööja (15 tegevuse puhul), aga samuti tegevuse algataja (5). Osalemise sagedus jaotus üsna võrdselt. Oli neid, kes osalesid vaid paar korda aastas või harvemini (12) või sagedamini (18). Selles valdkonnas oli vaid üks vabatahtlik ühekordse tegevuse näol. Üks vabatahtlik oli tegutsenud välismaal.

Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne

29 korral (15% vabatahtlikest) oldi vabatahtlikud tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas. Lisaks abistamisega seonduvatele tegevustele (18) mainiti ka teavitamist ja koolitamist. Pigem osalesid selles tegevuses naised (21) kui mehed ning 25-aastased ja vanemad noored (13). Kõige sagedamini mainiti seda tegevusvaldkonda Tallinnas (11), kõige vähem Virumaa vabatahtlike hulgas (2). Tegevuseni jõuti taas nii sõprade kaudu kui ka omaalgatuslikult, aga ka noorsootöö kaudu (3) ja riikliku asutuse kaudu (2). Tegevuse algatajaid oli kokku 5. Esines nii ühekordseid abistajaid (4) kui enamasti ka regulaarseid osalejaid (24), kellest 6 osales selle valdkonna vabatahtlikes tegevustes vähemalt korra nädalas.

Sport ja kehakultuur

Sporti ja kehakultuuri mainiti kokku 26 korral, võrdselt nii esimese, teise kui ka kolmanda tegevusena. Enamasti seostati valdkonda

ürituste korraldamisega (10), aga ka kellegi abistamisega (5). Kolmel korral mainiti kellegi huvide esindamist. Pigem osalesid nooremad kui vanemad vanusegrupid. Piirkondadest saab esile tuua Tallinna (7) ja Virumaa (6). Tegevuseni jõuti sõprade kaudu, omaalgatuslikult, aga ka kooli ja noorsootöö kaudu, samuti riikliku asutuse kaudu. Selles valdkonnas ei olnud algatajaid, vaid pigem aktiivsed osalejad. Osaleti pigem sagedasti ja vähem ühekordse tegevusena. Kolm vabatahtlikku mainisid tegevuskohana ka välismaad.

Külastamine (külastused) / kohaliku elu edendamine

23 vabatahtlikku mainisid ka külastamist – enamasti oli tegemist ürituste korraldamise või kellegi abistamisega. Kahel juhul mainiti ka kellegi huvide esindamist. Külastamises osalesid pigem eestlased kui venelased, piirkondadest olid enim esindatud Põhja-Eesti ja Harjumaa (11 korral). Enamasti jõuti selleni tegevuseni sõprade kaudu, aga ka omaalgatuslikult ning noorsootöö kaudu. Selle valdkonna puhul mainiti ühe vähestena ära kodanikuühendusi ja riiklike institutsioone. Tegevustes osaleti vähemalt kord poole aasta jooksul või tihedamini, vaid 3 vabatahtlikku mainisid tegevust ühekordseks. Üks vabatahtlik oli osalenud külastamises/kohaliku elu edendamises ka väljaspool Eestit.

Haridus ja teadus

Hariduse ja teaduse töid välja kokku 22 vabatahtlikku. Mainiti kõiki tegevusi peale administratiivsete tegevuste, kõige sagedamini on see valdkond seotud koolitusega (10). Vene keelt kõnelevate noorte hulgas oli see tegevusvaldkond ka kõige sagedamini välja toodud (9). Eristus keskmine vanusegrupp (ülikoolieas noored) ning piirkondades oli see tegevusala populaarseim Virumaal (seal jaotus vabatahtlik tegevus ühtlaselt hariduse (9), noorsootöö (9), kunsti ja kultuuri (8) ning keskkonnakaitse (8) vahel). Tegevuseni jõuti pigem kooli kaudu, aga ka omal algatusel, sõprade ja kolleegide kaudu. Neli vabatahtlikku oli tegevuse algatajateks ning 6 tegelesid sellega vähemalt kord nädalas. Pigem oli tegemist sagedase tegevusega. Kaks vabatahtlikku olid selles valdkonnas tegutsenud ka välismaal.

Loomakaitse

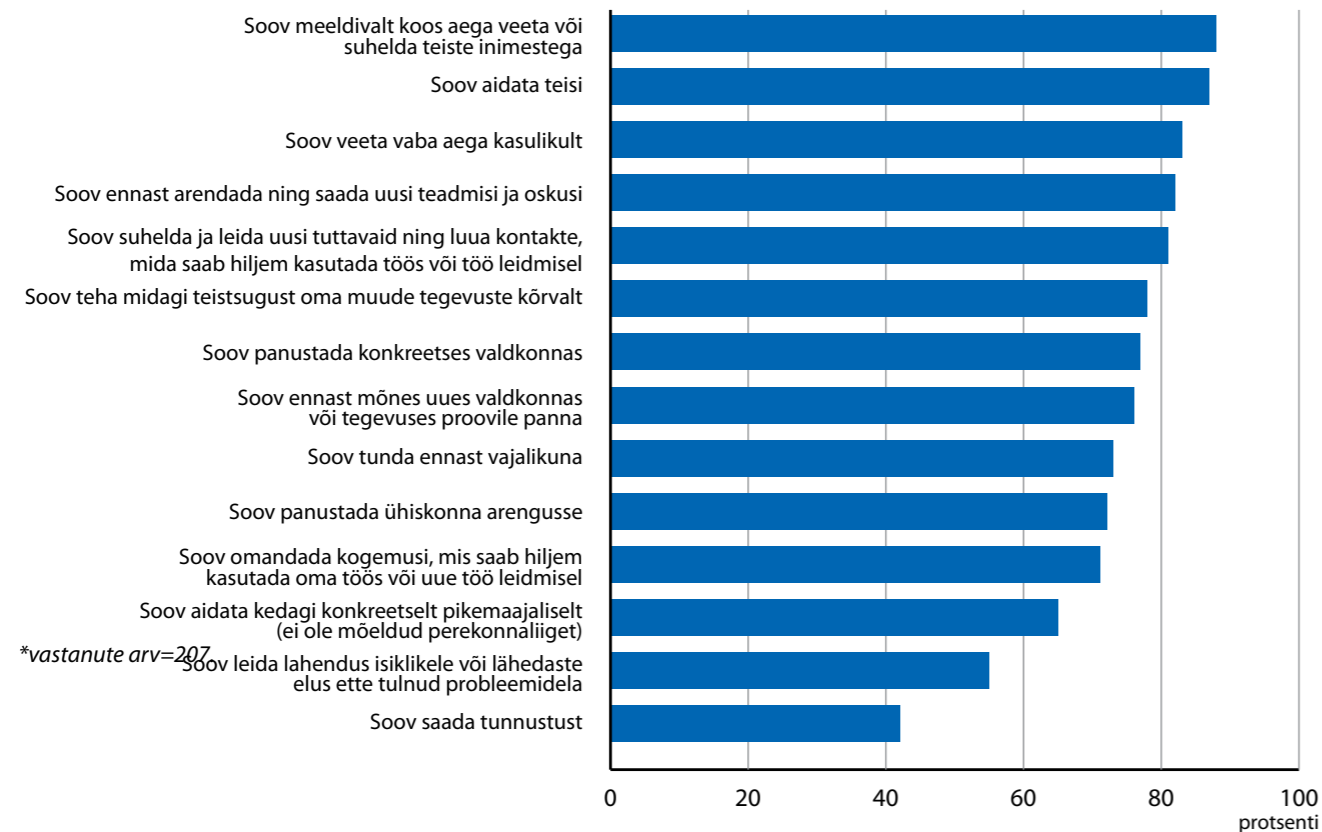
Loomakaitset mainiti kokku 18 korral (osalenud 9% kõigist vabatahtlikest) seoses kellegi abistamisega, aga ka teavitamise ja huvide eest seismisega. Vastajate hulgas leidus kolm algatajat, osalesid pigem naised kui mehed. See tegevus on enim levinud Tallinnas või Põhja-Eestis (Harjumaa). Kokku mainiti viit allikat, kust infot saadi – sõbrad, omaalgatuslikult, aga ka kooli, riikliku asutuse ja üleskutse kaudu. Osalemissagedus oli lai – esines mitmeid ühekordset abistajaid, aga ka pidevalt aitavaid vabatahtlikke. Ülejäänud tegevusvaldkondi mainiti alla 10 korra.

4.4 VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE MOTIIVID

Noorte puhul on vabatahtlikus tegevuses osalemisel kõige suuremaks motiveerijaks soov suhelda teiste inimestega ning ka meeldivalt vaba aja veetmine – seda pidas oluliseks või väga oluliseks 88% vastanuist (joonis 3). Samas soovitakse ka aidata teisi (88%) ning ennast arendada (84%). Üle 80% vastanuist peab oluliseks vabatahtlikus tegevuses osalemise põhjuseks veel soovi kasulikult vaba aega veeta. Vähem soovitakse leida lahendusi isiklikele

probleemidele (55%) – see fakt erineb oluliselt VTAK uuringu tulemustest, kus nimetatud põhjust oli mainitud kõige sagedamini (74%). Noortel ei ole elus niivõrd võrdlusmomenti isikliku eluga ning pigem otsitakse vabatahtlikuna tegutsemise kaudu uusi kontakte ning kogemusi, millest on kasu ka edaspidises elus töö saamisel.

Joonis 5. Põhjused vabatahtlikuna tegutsemisel, vastusevariandi „väga oluline“ või „oluline“ valinute osatähtsus vabatahtlikest*

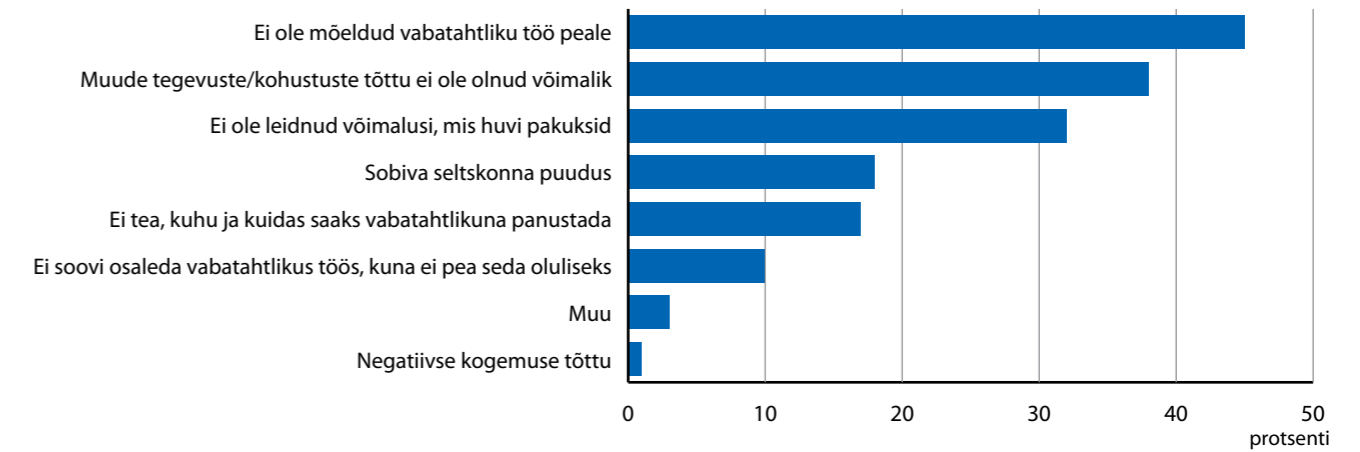
*vastanute arv=207

4.5. VABATAHTLIKUS TÖÖS MITTEOSALEMISE PÕHJUSED

Vabatahtlikus töös mitteosalemise põhjuste kohta esitati küsimus neile, kes ei olnud viimase 12 kuu jooksul selles tegevuses osalenud. Joonisel 4 on toodud vastusevariandid, mille hulgast võis valida kuni kolm põhjust. Näeme, et peamisteks mitteosalemise põhjusteks on huvipuudus valdkonna vastu – 45% kõikidest

vastanutest ei ole lihtsalt mõelnud selle peale ning 38% vasta-jaist tõi välja, et selleks ei jää muude kohustuste kõrvalt aega. 33% vastanutest leidis, et nad ei ole veel leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid, ning 10% (54 vastajat) ei pidanud vabatahtlikku tegevust üldse oluliseks.

Joonis 6. Vabatahtlikus töös mitteosalemise põhjused mittevabatahtlike hulgas (n=535)

V KOKKUVÕTE

2009. aasta suvel korraldatud küsitluse kohaselt on vabatahtliku tööga viimase aasta jooksul tegelenud viiendik noortest, kusjuures kõige aktiivsemad on olnud kõige nooremaid – kuni 19-aastased noored, kes moodustasid uuringu vabatahtlikest 40%. Enamjaolt on noorte kokkupuude vabatahtliku tegevusega piirdunud ühe tegevusalaga, kuid suhteliselt palju (17%) oli ka kolme ja rohkema tegevusalaga tegelenud noori (n=36).

Kõige populaarsemad tegevusvaldkonnad olid noorte hulgas keskkonnakaitse ja korrashoid, mis seostub ka kõige rohkem kellegi abistamisega. Samas iseloomustab seda tegevust lühiajalisus ja ühekordsus (kampaaniad). Võrreldes kogu elanikkonna hulgas korraldatud VTAK uuringuga, eristub noorte puhul kõige enam kunsti ja kultuuri ning vaba aja valdkond (23%), mille raames

enamasti korraldatakse üritusi. Seda valdkonda iseloomustab ka teatav regulaarsus võrreldes teiste valdkondadega. Vabatahtlike noori tegutseb ka noorsooalvaldkonnas (18%) – see on ka üks valdkondi, kus sagedamini on mainitud projektide algatamist. Noorsootöö valdkonnas osalevad pigem nooremad (15–19-aastased) ja vanemad (üle 25-aastased) vanusegrupid kui 20–24-aastased.

Uuringu põhjal võib väita, et noorte puhul on vabatahtlikus tegevuses osalemisel kõige suuremaks motiveerijaks suhtlemine teiste inimestega ning ka meeldivalt vaba aja veetmine (88%) ja kõige sagedamini jõutakse vabatahtliku tegevuse juurde sõprade kaudu. Vabatahtlikus töös on peamisteks mitteosalemise põhjusteks see, et seda valdkonda ei ole paljud noored enda jaoks avastanud ning valitseb ajapuudus muude kohustuste kõrvalt.

KASUTATUD KIRJANDUS

Vabatahtliku tegevuse raamdokumentid Eestis:

- 1) Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon (EKAK). Heaks kiidetud Riigikogu otsusega 12.12.2002. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=231276>
- 2) Eesti Kodanikualgatuse toetamise arengukava. Vabariigi Valitsuse 15.06.2006 korraldus nr 350. <http://www.sisemin.gov.ee/atp/?id=10211>
- 3) Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007–2010. 2006. Tallinn-Tartu: Siseministeerium, Tartu Vabatahtlike Keskus http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/arengukava/vta_2007_2010_31_jaan_2007.pdf
- 4) MÖLLER, G., ENDER, J., MÄND, K., SURVA, L. 2008–2009. *Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis. Uuringuaruanne I, II*. Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus
- 5) *Vabatahtliku tegevuse hea tava*. EKAK ühiskomisjoni 25.05.09 istungi protokoll LISA 6.
- 6) Eesti noorsoo strateegia 2006–2013. 2006. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=4935>

Euroopa Liidu olulisemad poliitikadokumentid noorsoopoliitikas ja vabatahtlikus tegevuses:

- 7) Komisjoni teatis Nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele, ning Regioonide komiteele: ELi noorsostrateegia: investeerimine ja mobiliseerimine. Uuendatud avatud koordineerimismeetod noortega seotud väljakutsete ja võimaluste tarvis. KOM (2009) 200, lõplik. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:ET:PDF>
- 8) ELi noorsostrateegia: investeerimine ja mobiliseerimine. Uuendatud avatud koordineerimismeetod noortega seotud väljakutsete ja võimaluste tarvis. KOM (2009) 200, lõplik. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:ET:PDF>
- 9) Euroopa Noortepakt. SEC (2009) 549. <http://www.entk.ee/failid/noortepakt.pdf>
- 10) Euroopa Noortepakti rakendamine, KOM (2005) 206, lõplik. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0206:FIN:ET:HTML>
- 11) Euroopa Noortepoliitika valge raamat, COM (2001) 681, lõplik <http://www.hm.ee/index.php/?popup=download&id=4064>
- 12) EL Nõukogu ühised eesmärgid noorte vabatahtliku tegevuse osas. KOM 2004(337), lõplik http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth/c11076_en.htm
- 13) Universal Declaration on Volunteering, adopted by the Board of Directors of the International Association for Volunteer Effort (IAVE), January 2001, The Netherlands <http://www.ive.org/content/universal-declaration-volunteering>

Vabatahtlikku tegevust käsitlevad uuringud Eestis:

- 14) Tallinna noorteühenduste kaardistamine. Uuringuprojekti kokkuvõte ja tulemused. 2006. Tallinn: Eesti Noorteühenduste Liit, Tallinna Spordi- ja Noorsoo Amet
- 15) LEPP, Ü., LIIV, D., KULDJÄRV, M., ÜMARIK, M. 2003. *Eesti mittetulundussektori kohta käiva statistika kogumise ja analüüsi korrastamine*. Sihtasutus Poliitikauringute Keskus PRAXIS & Eesti Statistikaamet <http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/uuringud/statistika.pdf>
- 16) PROOS, I., KAEVATS, Ü., KIVIRÄHK, J., PETTAI, I., VETIK, R. 2006. *Demokraatia ja rahvuslikud huvid. Eesti Ühiskond 2005*. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, Avatud Eesti Fond 2006. http://www.oef.org.ee/_repository/Document/DeMo_taispikk_versioon.pdf
- 17) RIKMAN, E., ÜMARIK, M., JOONS, S., LAGERSPETZ, M. 2005. *Kodanikualgatuse institutsionaliseerimine Eestis: organiseerumise struktuur ja ressursid*. Tallinn: Eesti Humanitaarinstituut & Balti-Ameerika Partnerlusprogramm http://www.ehi.ee/erialad/sotsioloogia/Kodanikualgatuse/file_view
- 18) VUTT, M. 2005. *Vabatahtliku tegevuse õigusliku reguleerimise vajaduste ja võimaluste analüüs ning ettepanekud*. Tartu. <http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/seadusandluse%20dokid/ekspertarvamus.pdf>
- 19) Eesti Inimarengu Aruanne. 2007. http://www.kogu.ee/public/trykised/EIA07_est.pdf
- 20) MÖLLER, G., ENDER, J., MÄND, K., SURVA, L. 2008-2009. *Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis. Uuringuaruanne I, II*. Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus
- 21) Vabatahtliku tegevuse SWOT-analüüs. VT arengusuundade väljatöötamise tegevusrühm 2006
- 22) TOOTS, A., IDNURM, T., SHEVELJOVA, M. 2006. *Noorte kodanikukultuur muutuvus ühiskonnas. Üleeestilise kodanikukasvatuse kordusuuringu lõppraport*. Tallinn
- 23) Lagerspetz, M., Rikman, E., Peterson, A.-E., Sepp, M., Vallimäe, T. 2006. *Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise indikaatorid: uurimuse aruanne*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste Sotsiaaluuringute Instituudi Kodanikuühiskonna uurimis- ja arenduskeskus
- 24) Väärtushinnangute uuringu RISC aruanne. 2008 Tallinn: TNS Emor
- 25) Heategevus ja ühiskondlikes algatustes kaasalöömine: hetkeolukord ja potentsiaal. 2008. Tallinn: TNS Emor

Eestis tegutsevad vabatahtlikku tegevust koordineerivad organisatsioonid:

- 26) Vabatahtliku tegevuse arenduskeskus. Kodulehekülg: www.vabatahtlikud.ee
- 27) Euroopa Noored Eesti Büroo, <http://euroopa.noored.ee>
- 28) Noortevahetuse Arengu Ühing EstYES, <http://estyes.ee/>
- 29) Hea Teo Sihtasutus – sotsiaalne ettevõtetus, www.heategu.ee
- 30) Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit, www.emsl.ee
- 31) GLEN programm – vabatahtlik tegevus välismaal, www.terveeesti.ee